

<https://doi.org/10.62837/2026.5.223>

ƏDİBƏ İSMAYILOVA
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, aismayilova@anl.az

ORTAQ İRS, ORTAQ GƏLƏCƏK: TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİN MILLİ KİTABXANALARI

Türk dünyası minilliklər boyu formalaşmış zəngin mədəni irsə malikdir. Bu irs yalnız tarixi abidələrdə və ədəbiyyatda deyil, həm də milli yaddaşımızı qoruyan kitabxanalarda yaşayır. Türk dünyasının zəngin kitab irsini qorumaq və gələcək nəsillərə çatdırmaq kitabxanaların qarşısında duran əsas vəzifələrdəndir. Müasir dövrdə informasiya cəmiyyətinin formalaşması nəticəsində bilik və informasiya resurslarının rolu daha əhəmiyyətli olmuşdur. Bu kontekstdə milli kitabxanalar hər bir dövlətin intellektual potensialının, mədəni irsinin və elmi inkişafının əsas göstəricilərindən biri kimi çıxış edir. Kitabxanaşünaslıq sahəsində aparılan tədqiqatlar göstərir ki, kitabxanalar yalnız informasiya saxlayan qurum deyil, həm də biliklərin istehsalı və ötürülməsi prosesində fəal iştirak edən sosial institutdur. Türkdilli dövlətlərdə milli kitabxanaların inkişafı müxtəlif tarixi və siyasi mərhələlərdən keçmişdir. Xüsusilə sovet dövrünün təsiri, müstəqillikdən sonra milli identikliyin gücləndirilməsi və rəqəmsal transformasiya bu sahənin inkişafına ciddi təsir göstərmişdir.

Türkdilli dövlətlərin Milli Kitabxanaları zəngin mədəni irsimizi qoruyan, qarşılıqlı əməkdaşlıq, kitab mübadiləsi və rəqəmsallaşma sahəsində birgə layihələr həyata keçirən əsas elmi-mədəniyyət mərkəzləridir. Müxtəlif inkişaf yolları keçsələr də, onların funksional mahiyyəti oxşardır. Müasir dövrdə bu kitabxanaların inkişafı rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və beynəlxalq inteqrasiyanın genişlənməsi ilə bağlıdır.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası türkdilli dövlətlərin milli kitabxanaları sistemində aparıcı institusional mövqeyə malik olan elmi-informasiya mərkəzidir. Bu kitabxana yalnız milli səviyyədə deyil, eyni zamanda türkdilli ölkələr arasında mədəni və elmi inteqrasiyanın təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Kitabxanaşünaslıq baxımından yanaşdıqda, Azərbaycan Milli Kitabxanası milli arxiv funksiyasını yerinə yetirməklə yanaşı, milli biblioqrafik nəzarətin həyata keçirilməsi, informasiya resurslarının sistemləşdirilməsi və elmi kommunikasiya mühitinin formalaşdırılması istiqamətində kompleks fəaliyyət göstərir. Bu xüsusiyyətlər onu türkdilli dövlətlərin kitabxana sistemində strateji əhəmiyyətli institutlardan birinə çevirir. Kitabxananın fəaliyyətində xüsusilə rəqəmsal transformasiya prosesi diqqət çəkir. Elektron kataloq sistemlərinin tətbiqi, rəqəmsal kitabxana resurslarının yaradılması və beynəlxalq informasiya şəbəkələrinə inteqrasiya onun funksional

imkanlarını genişləndirmişdir. Bu kontekstdə Milli Kitabxana IFLA kimi beynəlxalq təşkilatların standart və prinsiplərinə uyğun fəaliyyət göstərərək qlobal kitabxana-informasiya mühitinə inteqrasiyanı təmin edir. Azərbaycan Milli Kitabxanası türkdilli dövlətlərin milli kitabxanaları ilə əməkdaşlıq edərək ortaq mədəni irsin qorunması, bibliografik məlumat mübadiləsi və birgə elmi layihələrin həyata keçirilməsi istiqamətində fəal iştirak edir. Bu əməkdaşlıq regional informasiya məkanının formalaşmasına və inteqrasiyasına mühüm töhfə verir. Milli Kitabxanamız türkdilli dövlətlərin kitabxana sistemində yalnız milli yaddaş institutu kimi deyil, həm də beynəlxalq elmi-kommunikasiya şəbəkəsinin aktiv subyektini kimi çıxış edir və onun inkişafı gələcəkdə rəqəmsal innovasiyalar və beynəlxalq əməkdaşlığın genişlənməsi ilə daha da güclənəcəkdir.

Son illərdə türkdilli dövlətlərin Milli Kitabxanaları arasında əməkdaşlıq daha da genişlənməmişdir. Azərbaycan Milli Kitabxanası ilə türkdilli dövlətlərin milli kitabxanaları arasında qurulan mədəni əlaqələrin mühüm istiqamətlərindən biri həmin respublikaların Milli Kitabxanalarında Azərbaycana dair daimi ədəbiyyat bölmələrinin yaradılmasıdır. Bu bölmələr kitabxanalarda müəyyən ölkənin ədəbiyyatını, tarixini və mədəniyyətini əks etdirən xüsusi bölmələrdir. Azərbaycan Milli Kitabxanasında Türkiyə, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan və Türkmənistan milli kitabxanalarının daimi ədəbiyyat bölmələri fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə 2024 -2025-ci illərdə Özbəkistan, Qazaxıstan və Qırğızıstanda keçirilən Azərbaycan Mədəniyyəti Günləri çərçivəsində Özbəkistandakı Əlişir Nəvai adına Milli Kitabxanada, Qazaxıstan Respublikasının Milli Akademik Kitabxanasında, [Alıkul Osmonov adına Qırğızıstan Milli Kitabxanasında](#) “Azərbaycan ədəbiyyatı bölmələri”nin rəsmi açılışı olmuşdur. Yeni açılan ədəbiyyat bölmələrində oxuculara Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı və müasir inkişafına dair nəşrlər təqdim olunur. Daimi ədəbiyyat bölmələrinin əsas məqsədi oxuculara müxtəlif xalqların ədəbiyyatını daha yaxından tanıtmaq, qarşılıqlı mədəni mübadiləni gücləndirmək və ortaq dəyərləri qoruyub saxlamaqdır.

TÜRKSOY Beynəlxalq Mədəniyyət Təşkilatı və Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu Milli Kitabxanalar arasında əməkdaşlığın inkişafına böyük töhfə verirlər. Türkdilli xalqlarının mədəniyyətinin, milli mənəvi dəyərlərinin və ədəbiyyatının təbliği istiqamətində Türkdilli ölkələrin milli kitabxanaları ilə birlikdə çox geniş fəaliyyət göstərirlər, türk dünyası ölkələrinin ədəbiyyat xadimlərinin yaradıcılığına dair xeyli miqdarda kitablar nəşr edərək üzv ölkələrində yayılmasını təşkil edirlər.

Türk Dünyası Milli Kitabxanaları Birliyi:(TDMKB)

1993-cü ilin iyun ayında Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində keçirilən Türkdilli Dövlətlərin Milli Kitabxanalarının Direktorlarının ilk iclasında Türkiyə Milli Kitabxanasının direktoru Altunay Sərniklinin təklifi ilə “Türkdilli Dövlətlərin Milli Kitabxanaları Təşkilatı” yaradılmışdır. Sonralar bu təşkilatın Bakıda, Ankarada,

Almatıda, Bişkekdə bir neçə iclasları keçirilsə də, rəsmi qeydiyyat məsələsi həll olunmamışdır. 2019-cu ildə Ankarada Təşkilatın iclası keçirilmişdir və rəsmi qeydiyyat məsələsinin həlli Türkiyə Milli Kitabxanasına həvalə olunmuşdur. Lakin müəyyən səbəblərdən məsələ öz həllini tapmamışdır.

2024-cü ilin dekabr ayının 10-da Bakıda təşkil olunan Azərbaycan – Türkiyə Mədəniyyət Forumu çərçivəsində keçirilən Türkdilli Ölkələrin Milli kitabxanaları Təşkilatının növbəti iclasında Azərbaycan, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti və Macarıstan (müşahidəçi qismində) milli kitabxanalarının direktorlarının yekdil qərarı ilə təşkilatın "Türk Dünyası Milli Kitabxanaları Birliyi" (TDMKB) adlandırılması qərara alınmışdır. Eyni zamanda TÜRKSOY beynəlxalq mədəniyyət təşkilatının baş katibi Sultan Rayevin təklifi ilə 1993-cü ildə bu təşkilatın yaradılmasında fəal iştirak edən Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru professor Kərim Tahirov "Türk Dünyası Milli Kitabxanaları Birliyi" nin sədri seçilmişdir. İclasın qərarının 2-ci bəndi ilə sədr K.Tahirova tapşırıldı ki, təşkilatın rəsmi qeydiyyat məsələsini Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinin köməyi ilə həll etsin. 2025-ci ilin 5 noyabr tarixində "Türk Dünyası Milli Kitabxanaları Birliyi" Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə nazirliyində rəsmi dövlət qeydiyyatından keçərək Qeydiyyat şəhadətnaməsi almışdır.

Türk Dünyası Nəşriyyat Konqresi

27–29 mart 2026-cı il tarixlərində Türkiyə Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Kitabxanalar və Nəşrlər Baş İdarəsi Türk dünyasında nəşriyyat sahəsində institusional əməkdaşlığı gücləndirmək, ortaq mədəni yaddaşın qorunmasına töhfə vermək və informasiya istehsalı ilə paylaşımını davamlı əsasda inkişaf etdirmək məqsədilə 2026-cı il üçün “Türk Dünyasının Turizm Paytaxtı” elan edilmiş Ankarada Türk Dünyası Nəşriyyat Konqresi keçirdi. Konqresin açılış mərasimində Türkiyənin Mədəniyyət və Turizm nazirinin müavini Gökhan Yazgı iştirak etdi. Tədbirdə çıxış edənlər Türk dünyasında nəşriyyat sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyini vurğuladılar. Qeyd olundu ki, ortaq tarix, dil və mədəni irsə əsaslanan nəşriyyat fəaliyyəti ölkələr arasında əlaqələrin inkişafına və qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Tədbir çərçivəsində nəşriyyat siyasətləri, məcburi nüsxə və standartlar, müəlliflik və əqli mülkiyyət hüquqları, tərcümə dəstəkləri, məzmunun inkişafı və ortaq əlifba-dil məsələləri kimi mövzularda komissiya iclasları təşkil olundu. Tədbirdə Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və Şimali Kipr milli kitabxanalarının nümayəndələri də iştirak etdi. Türk dünyasının kitabxanaları arasında informasiya və təcrübə mübadiləsini gücləndirəcək bu görüşdə türkdilli milli kitabxanaların iştirakı böyük əhəmiyyət kəsb etdi.

Türk Dünyası Nəşriyyat Konqresi çərçivəsində, türk dövlətləri və icmaları arasında nəşriyyat və məcburi nüsxə sahələrində inteqrasiyanı təmin etməyə

yönəlmiş geniş miqyaslı bir baxış formalaşdırmaq məqsədilə Nəşriyyat Standartları və Məcburi Nüsxə Komissiyası yaradılmışdır. Komissiya fəaliyyətini ortaq infrastrukturun qurulması və əməkdaşlıq mədəniyyətinin formalaşdırılması prinsipləri əsasında həyata keçirmişdir. Komissiyanın müzakirələri nəticəsində, nəşriyyatda standartlaşmanın təmin olunması məqsədilə ISBN, ISSN, ISMN və ISNI kimi beynəlxalq identifikator sistemlərinin effektiv istifadəsi, redaktə və texniki prosesləri əhatə edən keyfiyyət meyarlarının hazırlanması və nəşriyyat etikası prinsiplərinin inkişaf etdirilməsi məsələlərinə diqqət yetirilmişdir. Rəqəmsallaşma istiqamətində isə rəqəmsal nəşriyyatın genişləndirilməsi və mədəni məhsulların rəqəmsal mühitdə qorunaraq istifadəyə verilməsi müzakirə olunmuşdur. Digər tərəfdən, hüquqi məcburi nüsxə sistemlərinin ortaq prinsiplər çərçivəsində uyğunlaşdırılması, rəqəmsal məcburi nüsxə proseslərinin inkişaf etdirilməsi, bütöv bir yanaşmanın mənimsənilməsi və beynəlxalq qabaqcıl təcrübələrdən faydalanılması gündəmə gətirilmişdir.

27–29 mart 2026-cı il tarixlərində Ankarada keçirilən Türk Dünyası Nəşriyyat Konqresində üzv olduğum Nəşriyyat Standartları və Məcburi Nüsxə Komissiyası tərəfindən qəbul edilən aşağıdakı qərarlar komissiya üzvləri tərəfindən yekdilliklə təsdiq edilmişdir.

Türk Dünyasında Nəşriyyat Standartları

- Qəbul edilən qərarların istiqamətverici olması üçün üzv ölkələrin iştirakı və töhfələri ilə Türk Dünyası Nəşriyyat Strategiyası və Fəaliyyət Planının hazırlanması.
- “Türk Dünyası Nəşriyyat Terminləri Lüğəti”nin hazırlanması və davamlı yenilənməsi üçün komissiyanın yaradılması.
- Türk Dünyası ölkələrində standart nəşr nömrələri (ISBN, ISSN, ISNI, ISMN) verən ən azı bir mərkəzin yaradılması və bütün nəşrlərə nömrə verilməsini təmin edən hüquqi tədbirlərin görülməsi.
- “Türk Dünyası Standart Nömrə Koordinasiya Şurası”nın yaradılması və bu şuranın bibliyografik təsvir, əlçatanlıq və standart nömrələrin yayılması sahəsində əməkdaşlığı təmin etməsi, həmçinin mütəmadi təlim və məlumatlandırma görüşlərinin keçirilməsi.
- Beynəlxalq standart nömrə təşkilatları nəzdində türk dilli ölkələr üzrə alt qrup fəaliyyətlərinin başlanması.
- ONIX və Thema standartlarına əsaslanan “Türk Dünyası Nəşriyyat Məlumat Platforması”nın yaradılması.
- ISO, EDItEUR və digər beynəlxalq qurumlarla koordinasiya və əməkdaşlıq mexanizmlərinin qurulması.
- “Türk Dünyası Nəşriyyat Etikası Prinsipləri”nin hazırlanması və bunu izləyəcək komissiyanın yaradılması.

- Nəşriyyat sektorunun rəqabət qabiliyyətini artırmaq və məlumatların uyğunluğunu təmin etmək üçün “Nəşriyyat Standartları və Məlumat İntegrasiya Mərkəzi”nin yaradılması.
- Nəşriyyat sahəsində çoxdillə tədris materiallarının (bələdçilər, broşürlər və s.) hazırlanması.
- Beynəlxalq standartlara uyğun sertifikatlı təlim proqramlarının həyata keçirilməsi.
- “Nəşriyyat Mobilliyə Proqramı” kimi mübadilə mexanizmlərinin tətbiqi.
- Redaksiya və texniki istehsal proseslərinin keyfiyyət standartlarına uyğunlaşdırılması.
- Bürokratik prosedurların sadələşdirilməsi və qarşılıqlı tanınmanın təmin edilməsi.
- Rəqəmsal nəşriyyat üçün prinsip və siyasətlərin hazırlanması.
- Elektron kitab və jurnal nəşriyyatının standartlaşdırılması.
- Rəqəmsal nəşrlərin qorunması və müəllif hüquqları çərçivəsində əlçatanlığın təmin edilməsi.

Türk Dünyasında Məcburi Nüsxə Prinsipləri və Tətbiqləri

- Ortak məcburi nüsxə sistemi üçün “Türk Dünyası Məcburi Nüsxə Koordinasiya Şurası”nın yaradılması.
- “Türk Dünyası Rəqəmsal Məcburi Nüsxə Kitabxanası”nın yaradılması.
- Rəqəmsallaşdırma üçün beynəlxalq standartlara əsaslanan çərçivənin hazırlanması.
- Texniki və hüquqi problemlərin müəyyənləşdirilməsi və həll yollarının hazırlanması.
- Məcburi nüsxə qanunvericiliyinin bütün nəşr növlərini əhatə etməsi.
- Təlim və bilik mübadiləsi imkanlarının artırılması.
- Maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi və ortaq fondların yaradılması.

Türk Dünyasında Nəşriyyatçı–Kitabxanaçı Əməkdaşlığı

- Milli kitabxanalar arasında ortaq kataloq sisteminin qurulması.
- “Türk Dünyası Kitabxanalarının Toplu Kataloqu–Bibliografiyası”nın hazırlanması.
- Kitab yarmarkaları və ortaq mədəni layihələrin təşkili.

Ortaq Türk Rəqəmsal Kitabxana Platforması:

Bu il ortaq tarix və mədəni dəyərlər aləminə elm və mədəniyyət körpüsü olan Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyi qeyd olunur. Azərbaycan Milli Kitabxanası yubiley ilinə töhvə vermək məqsədilə həm qurultayın stenoqramını, həm də ona həsr edilmiş bibliografiyanı hazırlamışdır. Müasir dövrdə rəqəmsal texnologiyalar kitabxanaların fəaliyyətinə yeni imkanlar açır. Elektron kitabxanaların

yaradılması, nadir əsərlərin rəqəmsallaşdırılması və məlumat mübadiləsinin sürətlənməsi artıq zərurətə çevrilmişdir. Bu istiqamətdə ortaq Türk Rəqəmsal Kitabxana Platformasının yaradılması gələcək üçün mühüm addım ola bilər. İnanırıq ki, ortaq əlifbamızın yaradılması yolunda əldə edilən uğurlar bizi bu işin təşkilində daha fəal olmağa ruhlandıracaqdır. “Ortaq irs, ortaq gələcək” prinsipinə görə, mədəniyyətimizi qorumaq yalnız bir ölkənin deyil, bütün türk dünyasının ümumi vəzifəsidir. Milli kitabxanalar bu missiyanın əsas dayaqlarından biridir.

Türkdilli ölkələrin milli kitabxanaları arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi bizim ortaq kimliyimizi daha da möhkəmləndirəcək və gələcək nəsillərə daha zəngin bir miras ötürməyə imkan verəcəkdir. Bu əməkdaşlıq nə qədər güclü olarsa, türk dünyasının birliyi və mədəni zənginliyi də bir o qədər möhkəm olar.

Ədəbiyyat

1. Türkdilli Ölkələr Milli Kitabxanaları Birliyinin əsasnaməsi qəbul olunub//Mədəniyyət.-2017.- 1 noyabr.- S.3.
2. Türkdilli Ölkələrin Milli Kitabxana Direktorları Konfransı Təşkilatının təsis iclasının materialları. Bakı: Azərbaycan Milli Kitabxanası, 2024.
3. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2024-cü il üçün hesabatı
4. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2025-ci il üçün hesabatı
5. Azərbaycan Milli Kitabxanası Türk Dünyası Nəşriyyat Konqresində təmsil olunur// Xalq.- 2026. - 29 mart. 2026 -cı il

ƏDİBƏ İSMAYILOVA

ORTAQ İRS, ORTAQ GƏLƏCƏK:TÜRKDILLI DÖVLƏTLƏRİN MILLI KİTABXANALARI

Xülasə: Məqalədə türkdilli dövlətlərin milli kitabxanalarının mədəni irsin qorunması və inkişaf etdirilməsində rolu araşdırılır. Müasir informasiya cəmiyyətində kitabxanaların funksional transformasiyası, rəqəmsallaşma prosesləri və beynəlxalq əməkdaşlıq məsələləri təhlil edilir. Azərbaycan Milli Kitabxanasının bu sahədəki fəaliyyəti nümunə kimi təqdim olunur. Eyni zamanda türkdilli ölkələr arasında kitabxana əməkdaşlığının institusional əsasları, o cümlədən Türk Dünyası Milli Kitabxanaları Birliyinin formalaşması və ortaq layihələrin əhəmiyyəti vurğulanır.

Açar sözlər: milli kitabxana, türk dünyası, mədəni irs, rəqəmsallaşma, beynəlxalq əməkdaşlıq, informasiya cəmiyyəti

ADIBA ISMAYILOVA

**COMMON HERITAGE, COMMON FUTURE: NATIONAL
LIBRARIES OF TURKIC-SPEAKING STATES**

Abstract: This article explores the role of national libraries in Turkic-speaking states in the preservation and promotion of cultural heritage. It examines the functional transformation of libraries within the context of the modern information society, with particular attention to digitalization processes and international cooperation. The National Library of Azerbaijan is presented as a case study illustrating these developments. Furthermore, the paper highlights the institutional foundations of collaboration among national libraries of Turkic countries, including the establishment of the Union of Turkic World National Libraries and the importance of joint initiatives.

Keywords: national libraries, Turkic world, cultural heritage, digital transformation, international cooperation, information society

АДИБА ИСМАЙЛОВА

**ОБЩЕЕ НАСЛЕДИЕ, ОБЩЕЕ БУДУЩЕЕ: НАЦИОНАЛЬНЫЕ
БИБЛИОТЕКИ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ ГОСУДАРСТВ**

АННОТАЦИЯ:

В статье рассматривается роль национальных библиотек тюркоязычных государств в сохранении и популяризации культурного наследия. Особое внимание уделяется функциональной трансформации библиотек в условиях современного информационного общества, процессам цифровизации, а также развитию международного сотрудничества. Национальная библиотека Азербайджана представлена в качестве примера, отражающего данные тенденции. Кроме того, анализируются институциональные основы взаимодействия национальных библиотек тюркских стран, включая создание Союза национальных библиотек Тюркского мира и значение совместных инициатив в укреплении культурных связей.

Ключевые слова: национальные библиотеки, тюркский мир, культурное наследие, цифровая трансформация, международное сотрудничество, информационное общество.

Rəyçi: prof. Kərim Tahirov